

GLOBALT FOKUS BEMÆRKER

Mere end 100 lande og organisationer deltog i de historiske høringer om staters juridiske ansvar i klimakrisen ved Den Internationale Domstol i Haag i december 2024. Det er første gang, domstolen skal forholde sig til spørgsmålet om, hvad staters forpligtelser er under international ret i forhold til klimaforandringer, og den største deltagelse der nogensinde har været i en af domstolens høringer.

Globalt Fokus gør her status på de argumenter, der kom frem under høringerne, og dermed den globale splittelse om staters klimaansvar, som både COP29 og høringerne i Haag har illustreret.

VI ER BEKYMREDE OVER: GLOBAL SPLITTELSE OM ANSVAR I KLIMAKRISEN

Ved høringerne argumenterede de rigeste og mest forurenende lande for at FN's klimakonvention, herunder Parisaftalen, er den mest relevante, hvis ikke den eneste, ramme for at vurdere staters forpligtelser i konteksten af klimaforandringer. Desværre er klimakonventionen ikke forpligtende i samme grad som folkeretten og menneskerettighedskonventionerne, da den kun giver begrænsede muligheder for udbedring af rettighedskrænkelser, og samtidig er uklar i forhold til enkelte staters juridiske og historiske ansvar. På den måde er det bekymrende, at netop de mest forurenende lande ikke ser det som relevant at få en vurdering af deres ansvar i henhold til international ret mere bredt.

Imens argumenterede størstedelen af deltagerne, og hermed størstedelen af verdens lande - herunder flere østater, udviklingslande og EU-lande som Spanien og Frankrig, for at staters klimaansvar skal afklares på baggrund af alle relevante kilder indenfor det internationale retsregime. Det omfatter bl.a. international miljølovgivning, menneskerettighedstraktater, havretten mm.

VI SAVNER: AT DE NORDISKE LANDE TAGER KLIMAANSVAR

De nordiske lande, repræsenteret af Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, brugte, som mange andre af de historiske udledere, deres taletid til at slå ring om Parisaftalen som den mest centrale retskilde i vurderingen af staters ansvar i klimakrisen. Samtidig brugte de taletid på at nedtone dens juridiske betydning, og dermed fik de lavet en logisk slutning, der dybest set betyder, at man ikke kan stille enkelte stater til ansvar for klimaskader, hverken på baggrund af deres historiske eller nutidige udledninger.

Ifølge Center for Environmental Law and World Youth for Climate Justice, var den nordiske udtalelse en af de farligste blandt de store udledere¹, da de med juridisk sofistikerede argumenter formåede at lave en, i deres øjne, fejlagtig repræsentation af, hvordan forskellige traktater og retlige normer spiller sammen.

Selvom de nordiske lande anerkender behovet for at afklare, hvordan forskellige juridiske instrumenter spiller sammen i forhold til klima, såede de tvivl om flere af de retsprincipper, der ellers kunne være oplagte for domstolen at kigge på. Det drejede sig f.eks. om 'pligten til at forebygge grænseoverskridende miljøskader', som går igen i en lang række internationale miljøaftaler, herunder FN's klimakonvention. De nordiske lande mener ikke, at denne pligt kan overføres til spørgsmål om drivhusgasudledninger, hvor det er svært at etablere en direkte årsagssammenhæng mellem skaden og de aktører, der har forårsaget den.

VI GLÆDER OS OVER: STÆRKE ARGUMENTER FOR MENNESKERETTIGHEDER

Klimakrisen er en rettighedskrise, fordi den har store konsekvenser for menneskers basale levevilkår og helt grundlæggende rettigheder. For civilsamfundet er det derfor vigtigt, at menneskerettighederne tages i betragtning i domstolens vurdering af stateres ansvar i klimakrisen, og at også nye rettighedsregimer og tendenser tages med i betragtning. Domstolens endelige vurdering kan på den måde blive et vigtigt redskab til at holde stater op på, at de, i kraft af deres menneskerettighedsforpligtelser, netop er forpligtet til at undgå, minimere og udbedre menneskerettighedskrænkelser, som er sket på grund af klimaskadelig adfærd – både overfor egne borgere og i andre lande. Derfor var det positivt at se, at en lang række lande, ikke kun fra det globale Syd, argumenterer for retten til liv, til selvbestemmelse og til et rent, sundt og bæredygtigt miljø.

Manglende klimahandling og udbedring af klima- og miljøskader risikerer, udover at begrænse nutidens menneskers rettigheder, også at begrænse fremtidige generationers rettigheder. Under høringerne påpegede flere, med reference til princippet om 'intergenerational retfærdighed'i, at stater netop har et juridisk ansvar for at beskytte fremtidige generationer og tage deres interesser i betragtning i deres klimahandling. Dette er både vigtigt for nutidens børn og unge, og for alle der bekymrer sig om bevarelse og forbedring af klodens natur, kultur og levevilkår. Det var stærkt at se, at høringerne i Haag på den måde bidrog til at repræsentere og skubbe samtalen om fremtidige generationer videre.

VI HOLDER ØJE MED: SKRED I DANMARKS FORTOLKNING AF MENNESKERETTIGHEDSKONVENTIONER

Klimahøringerne viste samtidig en ærgerlig tendens blandt nogle få, men indflydelsesrige lande, der afviste menneskerettigheders relevans i denne sag. Nogle lande afviste direkte at menneskerettighedstraktaterne pålægger stater et ansvar for at minimere deres drivhusgasudledninger eller udbedre klimaskabte tab og skader, imens andre positionerede sig som rettigheds fortalere samtidig med, at de afviste menneskerettigheders relevans i netop spørgsmålet om klimaforpligtelser.

De nordiske lande, som er kendt som stærke fortalere for menneskerettigheder, undlod i deres indlæg helt at snakke om, hvordan stateres ansvar for at beskytte og fremme menneskerettighederne hænger sammen med klimakrisen. Trods opfordringer fra flere danske civilsamfundsaktører herunder Globalt Fokus, har de heller ikke konsulteret deres befolkninger inden de indsendte høringssvar til domstolen, og missede derfor en unik mulighed for at bringe borgernes stemmer og perspektiver ind i domstolslokalet.

Høringerne finder sted for at bringe forskellige tolkninger af international ret til bordet, og dermed give domstolens 15 dommere et grundlag for at lave en samlet vurdering af stateres klimaansvar. Selvom det er en juridisk vurdering, og ikke en politisk diskussion, er det bekymrende, når lande som Danmark prøver at lukke domstolens øjne for nogle af de helt centrale spørgsmål.

Globalt Fokus vil i 2025 følge udviklingen i sagen, og håber på en udtalelse fra domstolen, der får stater som Danmark til at øge deres klimaambitioner og beskytte deres og andre landes borgere.